



(<https://www.kieliverkosto.fi/fi>)

Yritykset tarvitsevat kielitaitoisia työntekijöitä

Kaikille tuttu slogan on, että ”Suomi elää viennistä”. Suomen kaltaiselle kehittyneelle avotaloudelle sujuva kansainvälinen kauppa on välttämätön edellytys talouskasvulle ja hyvinvoinnille. Suomen syrjäinen sijainti lisää logistiikan kuluja ja pieni ja vanheneva väestö tuottaa haasteita osaavan työvoiman saatavuuden näkökulmasta. Siksi Suomella ei ole varaa antaa tasoitusta muille. Yksi kansainväliseen kauppaan olennaisesti liittyvä tekijä on kieli, jolla kauppaa käydään.

Julkaistu 11. lokakuuta 2023 | Kirjoittanut: Mikko Vieltojärvi

Suomessa on Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n tiedonkeruun perusteella noin 24 000 vientiä harjoittavaa työnantajayritystä (EK 2022a). Määrä on noussut kaikkien aikojen ennätystasolle koronan jälkeisen notkahduksen jälkeen. Suomeen on vireillä vuoteen 2030 mennessä useiden kymmenien miljardien investoinnit vihreään siirtymään (EK 2023). On mahdollista ja toivottavaa, että vihreän siirtymän myötä suomalaisten vientiyritysten määrä jatkaa edelleen kasvuaan. Näiden yritysten toiminnan ja kasvun kannalta on äärimmäisen tärkeää saada osaavaa ja monipuolisen kielitaidon omaavaa työvoimaa nyt ja jatkossa.

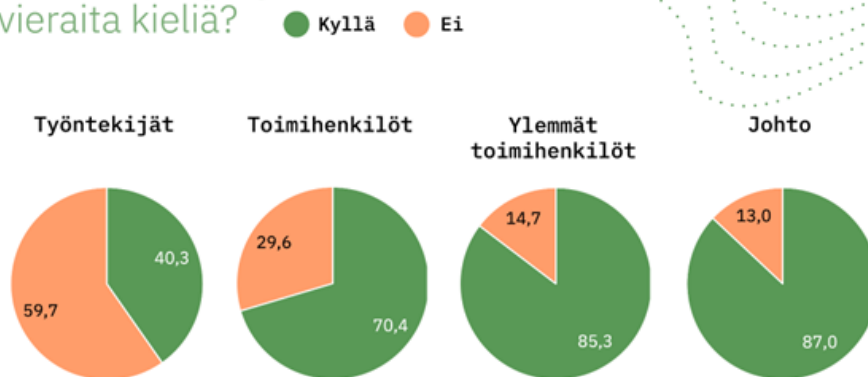
Vientiyritysten tarpeiden ohella kielitaito on merkityksellistä myös kotimarkkinoilla toimiville yrityksille. Suomi kansainvälistyy vauhdilla ja ilman maahanmuuttoa työikäisen väestön määrä olisi ollut voimakkaassa laskussa jo 2010-luvulta alkaen (Aro 2022).

Työperusteisia oleskelulupia myönnettiin Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan vuonna 2022 enemmän kuin kertaakaan Suomen historiassa. EK:n osaamispaneeli -yrityskyselyn perusteella vain noin kolmasosa yrityksistä on sellaisia, joilla on työntekijöinä ainoastaan Suomen kansalaisia (EK 2022b). Tällä kaikella on vaikutusta myös yritysten kielitaitotarpeisiin, kun yhteinen kieli työyhteisössä ei välttämättä olekaan suomi.

EK selvitti osaamispaneeli -yrityskyselyssä toukokuussa 2022 yritysten kielitaitotarpeita (EK 2022c). Tulosten perusteella suomalaisten työnhakijoiden kielitaito vastaa yritysten tarpeita pääpiirteittäin. Työnhakijoiden puutteellinen vieraiden kielten taito on suhteellisen harvoin esteenä rekrytoinnille. Puutteet työnhakijoiden suomen kielen osaamisessa ovat esteenä rekrytoinnille selvästi useammin.

Kielitaitovaatimukset vaihtelevat selvästi työtehtävittäin. EK:n kyselyn tulosten perusteella (ks. Kuva 1.) voi hyvin todeta, että mitä vaativampiin tehtäviin työelämässä tähtää, sitä tärkeämpää vieraiden kielten osaaminen on. Noin 85 prosenttia kyselyyn vastanneista yrityksistä edellyttää johdossa ja ylemmissä toimihenkilötehtävissä toimivilta vieraiden kielten osaamista. Työntekijätasolla vieraiden kielten osaamista vaaditaan noin 40 prosentissa yrityksistä.

Tarvitseeko yrityksessänne osata vieraita kieliä?



ek

Kuva 1. Yritysten tarpeet vieraiden kielten osaamiselle asematasoittain EK:n osaamispaneeli -yrityskyselyn perusteella.

Kielten opiskelun suosio kouluissa laskenut jo pitkään

Syksyllä 2022 peruskoulun ensimmäisen luokan aloitti noin 57 000 koululaista. Mikäli koulutusjärjestelmäämme ei tule suuria mullistuksia seuraavien vuosien ja vuosikymmenten aikana, heistä noin 30 000 suuntaa syksyllä 2031 lukioon ja saman verran ammatilliseen koulutukseen. 2030-luvun puolessa välissä alkaa siirtymä työelämään joko suoraan tai korkeakouluopintojen kautta. Viime aikoina on puhuttu paljon nuorten oppimistulosten heikkenemisestä ja vihreän siirtymän ja digitalisaation myötä muuttuvista osaamistarpeista. Näissä keskusteluissa on korostunut varsinkin lukutaito ja luonnontieteiden sekä matematiikan osaaminen, kielitaidon jäädessä vähemmälle huomiolle. Mitä sitten voimme päätellä suomalaisten kielitaidon tulevaisuudesta koululaisten kielivalintojen näkökulmasta? Kykeneekö koulutusjärjestelmä vastaamaan elinkeinoelämän kielitaitotarpeisiin?

Nyt koulunsa aloittaneilla kielten opiskelu alkaa jo ensimmäisellä luokalla, mikä on erinomainen asia. Kielten opiskelu kannattaa aloittaa varhain, ja siihen on panostettava läpi koko koulutuspolun. Kotimaisten kielten ja englannin rinnalla on vahvistettava myös muiden Suomessa harvemmin opiskeltavien kielten opiskelua. Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen peruskoululaisten ainevalintoja kuvaavien tilastojen perusteella yhdeksän kymmenestä peruskoululaisesta opiskelee A1-kielenä englantia. Saksaa, ranskaa, venäjää tai espanjaa A1-kielenä opiskelee koululaisista vain prosentti tai alle kutakin. Myöhemmin alakoulussa alkavan valinnaisen A2-kielen suosio on myös huolestuttavan alhainen. A2-kielen opiskelu tarjoaa erinomaisen väylän sujuvan kielitaidon hankintaan myös toisella vieraalla kielellä. Muita kuin kotimaisia kieliä tai englantia A1- tai A2-kielenä opiskelee vain reilut 5 000 peruskoululaisista ikäluokkaa kohden (Vipunen 2023a).

Valitettavaa on, että suomalaiset lapset ja perheet ovat keskenään hyvin epätasa-arvoisessa asemassa kielivalintamahdollisuuksien suhteen. Riippuu pitkälti asuinkunnasta ja omasta koulusta, millaisia valintoja kielten suhteen pystyy tekemään. Hyvässä tilanteessa perhe voisi tehdä valinnan A1-kielestä vaikkapa englannin, saksan ja ranskan välillä, ja valinta myös toteutuisi. Ideaalitalanteessa kielivalikoima olisi tätäkin laajempi ja tarjolla myös A2-kielenä. Tämä tukisi sitä, että A1-kielenä valittaisiin jokin muu kuin englanti. Yritysten näkökulmasta englanti on ylivoimaisesti käytetyin vieras kieli, mutta sitä oppii hyvin myös A2-kielenä.

Perusopetuksen laajempaa kielivalikoimaa haastaa myös Suomen demografinen kehitys. Keskimääräinen luokkakoko alakouluissa on noin 20 oppilasta. Jo tällä hetkellä kolmasosa Suomen kunnista on sellaisia, joissa syntyy vuosittain tätä vähemmän lapsia (HS 2021). Alueiden eriytyminen tulee jatkumaan ja lasten määrä on laskussa myös monissa kasvukeskuksissa. Mahdollisuuksien järjestäminen kielivalintoihin on ja tulee olemaan sula mahdottomuus suuressa osassa Suomea ilman uudenlaista ajattelua ja uusia toimenpiteitä.

Tekoälyn kehitys on helppo nähdä uhkana kielten opiskelun suosiolle. Erilaiset käännohjelmat toimivat jo hämmästyttävän hyvin arkipäiväisissä tilanteissa. Lasten ja nuorten motivoiminen työlääseen vieraiden kielten opiskeluun ei varmasti ole helppoa, kun toimiva kääntäjä kulkee jokaisen taskussa. Tekoälyä ei kuitenkaan pitäisi nähdä kielten opiskelussakaan uhkana, vaan mahdollisuutena. Uskon vahvasti, että oppimistyylien ja -tapojen tunnistaminen tekoälyn avulla helpottaa kielen opettamista ja oppimista.

On tärkeää, että digitalisaation mahdollisuudet ja opetuksen järjestäjien välinen yhteistyö hyödynnetään täysimääräisesti kieltenopetuksessa. Perusopetusta koskevassa lainsäädännössä ei pidä olla esteitä, jotka rajoittavat kielten etäopetusta. Muutoin on käytännössä mahdotonta turvata opetuksen saavutettavuutta ja monipuolisia kielten oppimisen mahdollisuuksia joka puolella Suomea.

Yrityksissä on tarvetta laajalle kielitaidolle

Mitä kielten suosio peruskouluissa tällä hetkellä sitten tarkoittaa tulevaisuuden työelämän kannalta? Tuleeko 2030-luvulla työelämään vuosittain 5 000 sujuvasti saksaa, ranskaa tai venäjää osaavaa uutta ammattilaista? Valitettavasti ei, sillä lukiosta valmistuneista A-kielenä muun kuin englannin tai kotimaisen kielen suorittaa vain noin 1 300 ylioppilasta vuosittain (Vipunen 2023b). Ammatillisessa koulutuksessa on harvoin edes mahdollista jatkaa vieraiden kielten opiskelua samalla tasolla kuin lukiossa. Vieraiden kielten opiskelun suosion lasku on jatkunut koko 2000-luvun ajan, joten viimeaikaiset muutokset koulutuspolitiikassa ja esimerkiksi opiskelijavalinnoissa eivät selitä muutosta. Kielten opiskelun suosion lasku tuskin selittyy millään yksittäisellä poliittisella päätöksellä, eikä suosio siksi myöskään käänny nousuun millään yksittäisellä teolla. Varmaa on, että tutkimusta niin lasten ja nuorten kuin myös vanhempien asenteista kielten opiskelua kohtaan tarvitaan lisää.

Myös korkea-asteella on omat haasteensa kielitaidon kehittämisen kannalta. Kielitaidon vahvistumisen ja kulttuuriosaamisen kehittämisen kannalta erityisen huolestuttavaa on vaihto-opiskelun suosion romahtaminen. Parhaimmillaan Suomesta on lähtenyt vuodessa yli 16 000 opiskelijaa ulkomaan vaihtojaksolle. Koronan myötä kansainvälinen liikkuvuus luonnollisesti romahti, mutta rajoitusten poistuttuakaan vuonna 2022 enää reilu 8 000 tutkinto-opiskelijaa osallistui opiskelijavaihtoon (Vipunen 2023c). Määrä on siis suunnilleen puolittunut huippuvuodesta 2012. Myös tällä kehityksellä on vaikutusta työelämään tulevien kielitaitoon, sillä vaihto-opiskelun merkittäväksi hyödyksi koetaan juuri kielitaidon vahvistuminen.

Miten sitten motivoida lapsia ja nuoria opiskelemaan kieliä? Uskallan väittää, että kielitaidon kehittämisen kannalta on samantekevää, mistä motivaatio kielen opiskeluun syntyy, kunhan motivaatiota oppimiseen on. Varmasti jossain suomalaisessa koulussa on tälläkin hetkellä diplomaatin urasta haaveileva koululainen, joka saa motivaationsa ranskan opiskeluun tästä uratavoitteesta. Samaan aikaan suunnilleen jokaisessa suomalaisessa koulussa on lapsia, jotka ihailevat Paris Saint Germainin ranskalaista tähtipelaajaa Kylian Mbappéta. Olen aika vakuuttunut, että isompi joukko lapsia on helpompi motivoida opiskelemaan ranskaa mahdollisuudella seurata idolin somejulkaisuja, kuin potentiaalisella uralla EU-virkamiehenä. Aikuisten maailmassa rationaalisenä näyttäytyvä motivaatio kielten opiskeluun työelämän tarpeiden pohjalta ei aina näyttäydy lapsille ja nuorille samoin.

Elinkeinoelämän ja vientiyriyten tarpeiden kannalta on keskeistä tunnistaa, että kielten osaamista tarvitaan globaalissa maailmassa laajasti. On suhteellisen turvallista todeta, että kansainvälistyvässä työelämässä tarvitaan englantia ja isoja eurooppalaisia kieliä. Näiden lisäksi tarvetta on myös Suomessa harvemmin opiskelluille Euroopan ja Aasian kielille, eikä minkään kielen opiskelusta ole haittaa. On myös tärkeää tunnistaa, ettei kielitaito yksinään ole elinkeinoelämän näkökulmasta riittävää osaamista. Insinööritehtävissä vaaditaan insinööriosaamista ja myyntitehtävissä myyntiosaamista. Se, että näitä tehtäviä pystyy kansainvälistyvässä elinkeinoelämässä hoitamaan, edellyttää kuitenkin myös vieraiden kielten osaamista.

Olen varma, että yritykset tulevat hyödyntämään tekoälyä myös kielitaitotarpeisiin vastaamisessa. Kielitaito on kuitenkin paljon sanojen kääntämistä laajempi käsite. Kielitaito on myös kulttuurin ymmärtämistä ja kulttuurin ymmärrys on tärkeää ihmisten välisen

luottamuksen rakentamisessa. Tekoäly kääntää kyllä tarvittaessa sähköpostin, mutta tekoäly ei kerro millaisista asioista missäkin kulttuurissa on sopivaa tai suotavaa viestiä sähköpostilla. Ihmisten välinen vuorovaikutus vaatii yhteistä kieltä jatkossakin.

Siinä missä vieraiden kielten opiskelun suosion lasku herättää huolta, niin valoa Suomen kansallisen kielivarannon kehittymiselle tuo kuitenkin lisääntyvä maahanmuutto. Suomessa on tuskin koskaan ollut yhtä monta arabiaa, farsia tai vaikkapa vietnamia puhuvaa. Elinkeinoelämän kielitaitotarpeiden kannalta tämä avaa myös aivan uusia mahdollisuuksia, sillä vastaavaa kielten moninaisuutta Suomesta rekrytoitavissa olevasta työvoimapotentialista yritysten käytössä ei ole aikaisemmin ollut. Samalla monipuolistuva kieliympäristö toivon mukaan lisää myös kielten opiskelun suosiota lasten ja nuorten keskuudessa.

Mikko Vieltojärvi on koulutuspolitiikan asiantuntija Elinkeinoelämän keskusliitto EK:ssa.

Lähteet

Aro, Rasmus (2022). Miltä Suomi näyttää tänään? – Työikäisen väestön tuleva kehitys alueellisena haasteena. MDI:n Miltä Suomi näyttää tänään? -kirjoitussarja. Saatavissa: <https://www.mdi.fi/milta-suomi-nayttaa-tanaan-tyoikaisen-vaeston-tuleva-kehitys-alueellisena-haasteena/> (<https://www.mdi.fi/milta-suomi-nayttaa-tanaan-tyoikaisen-vaeston-tuleva-kehitys-alueellisena-haasteena/>)

EK (2022a). EK:n yritys-kysely: Vientiyriitysten määrä ennätystasolla – yrityksiä jo 24 000 Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n tiedote 29.6.2022. Saatavissa: <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ekn-yrityskysely-vientiyriitysten-maara-ennatystasolla-yrityksia-jo-24-000-kappaletta/> (<https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/ekn-yrityskysely-vientiyriitysten-maara-ennatystasolla-yrityksia-jo-24-000-kappaletta/>)

EK (2022b). EK:n osaamispaneeli 2/2022. Rekrytointivaikeuksien yleisin syy liian vähäinen alan työkokemus. Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n tiedote 20.2.2022. Saatavissa: <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/rekrytointivaikeuksien-yleisin-syy->

[liian-vahainen-alan-tyokokemus/](https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/rekrytointivaikeuksien-yleisin-syy-liian-vahainen-alan-tyokokemus/)

(<https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/rekrytointivaikeuksien-yleisin-syy-liian-vahainen-alan-tyokokemus/>)

EK (2022c). EK:n osaamispaneeli 6/2022. Vahva suomen kielen taito ei ole työpaikan saannin edellytys. Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n tiedote 6.6.2022.

Saatavissa: <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/vahva-suomen-kielen-taito-ei-ole-tyopaikan-saannin-edellytys/>
(<https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/vahva-suomen-kielen-taito-ei-ole-tyopaikan-saannin-edellytys/>)

EK (2023). EK Tutkittua tietoa. Suomen vihreät investoinnit. Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n dataikkuna.

Saatavissa: <https://ek.fi/tutkittua-tietoa/vihreat-investoinnit/>
(<https://ek.fi/tutkittua-tietoa/vihreat-investoinnit/>)

Helsingin sanomat (2021). Suomen kehitettävällä koululaitoksella on edessä ”massiivinen ongelma”: Mitä tehdä, kun lapsia ei monessa kunnassa synny yhdenkään koululuokan vertaa?. Saatavissa:

<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007818946.html>
(<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000007818946.html>)

Vipunen (2023a). Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen: Perus- ja esiopetus. Ainevalinnat. Saatavissa: <https://vipunen.fi/fi-fi/perus/Sivut/Kieli-ja-muut-ainevalinnat.aspx> (<https://vipunen.fi/fi-fi/perus/Sivut/Kieli-ja-muut-ainevalinnat.aspx>)

Vipunen (2023b). Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen: Lukiokoulutus. Ainevalinnat. Saatavissa: <https://vipunen.fi/fi-fi/lukio/Sivut/Kieli-ja-muut-ainevalinnat.aspx> (<https://vipunen.fi/fi-fi/lukio/Sivut/Kieli-ja-muut-ainevalinnat.aspx>)

Vipunen (2023c). Opetushallinnon tilastopalvelu: Korkeakoulutuksen yhteiset ja t&k-toiminta. Kansainvälisyys. Saatavissa:

<https://vipunen.fi/fi-fi/kkyhteiset/Sivut/Kansainv%C3%A4lisyys.aspx>
(<https://vipunen.fi/fi-fi/kkyhteiset/Sivut/Kansainv%C3%A4lisyys.aspx>)

Artikkeliin viittaaminen

Vieltojärvi, M. (2023). Yritykset tarvitsevat kielitaitoisia työntekijöitä. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 14(5). Saatavilla:

<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2023/yritykset-tarvitsevat-kielitaitoisia-tyontekijoi>

2023/yritykset-tarvitsevat-kielitaitoisia-tyontekijoita
(<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2023/yritykset-tarvitsevat-kielitaitoisia-tyontekijoita>)